

Recente strandvondsten van inheemse Platte oesters *Ostrea edulis* Linnaeus, 1758 op de stranden van de westkust en het nut van lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*

Francis Kerckhof

Oesters.

Je kan er tegenwoordig niet naast kijken, onze stranden liggen er vol mee; waarom zouden we er ons over opwinden? Het zijn toch allemaal Japanse oesters *Crassostrea gigas*, niet? Of is er misschien wél een reden om aangespoelde oesters nader te bekijken: of er toch inheemse Platte oesters *Ostrea edulis* - uitgestorven gewaand in onze wateren – tussen zouden zitten? Lees onderstaand verhaal en je weet het antwoord.

Nieuwe waarnemingen van recente Platte oesters.

Op 4 december 2017 stuurde een altijd alerte Mark Jacobs me een e-mail met in bijlage foto's van een oester, dezelfde dag opgeraapt op het strand van De Panne. Hij vond die niet vond gelijken op een “standaard” Japanse oester, vandaar. Het verse doublet zat vast op een fragment van een Amerikaanse zwaardschede. Het specimen zag er inderdaad “verdacht” uit (foto 2).

Nu is het niet altijd gemakkelijk om inheemse Platte oesters en geïntroduceerde Japanse oesters uit elkaar te halen, want beide soorten zijn morfologisch heel erg variabel - de standaard Japanse oester bestaat niet, of het zouden moeten de wat diepe (cupped) oesters zijn die in de handel verkocht worden. Die zijn echter het resultaat van een moeizaam kweekproces waarbij kwekers jonge individuele Japanse oesters los in zakken steken die ze op stellages op het strand uitleggen. De zakken met groeiende oesters moeten regelmatig gedraaid worden. Japanse oesters zijn gewoonlijk langgerechter van vorm dan Platte oesters maar in het wild nemen ze allerlei grillige vormen aan en je kunt naast lange en smal uitgegroeide ook eerder ronde, platte exemplaren aantreffen. Die zijn niet eens zo zeldzaam: op strandhoofden, in de aangroei van schepen of op drijvende voorwerpen komen ze regelmatig voor. Overigens is ook vorm van de Platte oester erg variabel en er komen naast de typische ronde exemplaren met een schilferige platte bovenklep ook grillige, zelfs langgerekte vormen voor. De vorm van zowel de Japanse als de Platte oester is – niet verwonderlijk – onder meer afhankelijk van de ondergrond waarop de oester zich vestigde. Geen wonder dat eerder platte of ronde Japanse oesters dikwijls verkeerdelijk als inheemse Platte oesters geïdentificeerd werden. Tot voor kort bleken die, na verificatie

als dat mogelijk was, toch Japanse oesters te zijn. Veel platte oesters zijn bijgevolg geen Platte oesters, maar het omgekeerde geldt ook: een platte oester kan wel degelijk een Platte oester zijn. veel platte oesters zijn geen Platte oesters, maar het omgekeerde geldt ook: een platte oester kan wel degelijk een Platte oester zijn.

Hoe onderscheid je nu gemakkelijk beide oestersoorten? Dé manier om zeker te zijn, is om na te gaan of aan de binnenkant van de platte (bovenklep) rond het slot, kleine knobbeltjes te zien zijn: de zgn chomata (foto 1). Het genus *Crassostrea* heeft geen knobbeltjes, in tegenstelling tot het genus *Ostrea*. Die zijn gelukkig bij jonge exemplaren meestal goed waar te nemen. En inderdaad: het verdachte exemplaar van Mark Jacobs bleek knobbeltjes te hebben. Meteen de eerste strandvondst van een recente *Ostrea edulis* die niet afkomstig is van de resten van *fruits de mer*. Want op die manier belanden er wel eens verse Platte oesters op het strand.

Foto1 binnenkant van het slotgedeelte van de bovenklep van *Ostrea edulis* (foto: KBIN, Thierry Hubin)

Het bleef niet bij die ene waarneming. Op dertig maart 2018 vond Mark op het strand van Koksijde - Sint-Idesbald opnieuw een verdachte oester. Na controle bleek ook dat een Platte oester te zijn dat eveneens vastgehecht zat op een Amerikaanse zwaardscheide (foto 3).

Foto 2 : Oester *Ostrea edulis* De Panne 4 december 2018 (foto: Mark Jacobs)

Foto 3 : Platte oester *Ostrea edulis* Koksijde, 30 maart 2018 (foto: Mark Jacobs)

Ten slotte stuurde Lode Janssens me onlangs een mooie foto van verschillende lege Ensis doubletten met daarop tamelijk grote Japanse oesters (foto 4). Die had hij op 10 januari verzameld op het strand van De Panne ter hoogte van de dijk aan de Westhoek Schuilhavenlaan.

Foto 4 : Japanse oesters *Crassostrea gigas* gevestigd op Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus*, De Panne 10 januari 2019 (Foto: Lode Janssens)

De waarnemingen van Mark Jacobs indachtig, maakte ik er Lode op attent dat er wel eens Platte oesters zouden kunnen tussen zitten. En inderdaad, een dag later vond Lode er één

(foto 5 en 6). Dat exemplaar was zelfs nog levend! Dat het wel degelijk een Europese Platte oester was, bewezen opnieuw de chomata. Ook dit exemplaar zat, samen met een Mossel, vast op een schelpfragment van een Amerikaanse zwaardschede.

Foto 5 : vergelijking buiten aanzicht van links Platte *Ostrea edulis* en rechts Japanse oester *Crassostrea gigas*, De Panne 11 januari 2019. (Foto: Lode Janssens)

Foto 6: binnenzijde Platte oester *Ostrea edulis* De Panne 11 januari 2019. links platte bovenklep met enkele chomata zichtbaar, rechts de onderklep. (Foto: Lode Janssens)

Revival van de platte oester?

De Europese Platte oester is de enige inheemse oestersoort in de Noordzee. Voor onze kust kwam ze algemeen voor en ze vormde banken, onder meer in het Westhindergebied (Houziaux et al., 2008; Kerckhof et al., 2018). Dat de soort ooit algemeen was, bewijzen de talrijke strandvondsten van oude of fossiele exemplaren. De oesterbanken voor onze kust werden eind 19^e eeuw door Engelse vissers weggevist (Kerckhof et al., 2018) en daarna ging het in onze wateren verder bergaf met de Platte oester in het wild. Gilson verzamelde in 1933 het laatste wetenschappelijk gedocumenteerde levende exemplaar van de 20e eeuw (Houziaux et al., 2008) maar vissers getuigden dat ze in 1946 nog Platte oesters in onze wateren zouden gevist hebben (Rappé, 2008). Ondertussen veroverde de Japanse oester onze contreien. De Platte oester werd voor onze kust virtueel uitgestorven gewaand.

In oktober 2010 trof ik echter tot mijn verbazing verschillende levende Platte oesters aan op een boei die voor onze kust verankerd geweest was (Kerckhof et al., 2018). Tot mijn verbazing, want ik ging ervan uit dat Platte oesters op de bodem leefden: ik verwachtte ze niet meteen op een boei. Enkele jaren later, in 2014, vond ik opnieuw Platte oesters op dezelfde boei. En vervolgens kwamen er meldingen van geïsoleerde exemplaren op wrakken (Kerckhof et al., 2018). Er leefden dus toch nog Platte oesters voor onze kust en bij uitbreiding in de Zuidelijke Noordzee, meteen ook een bewijs dat oesterlarven onze kust kunnen bereiken en, als ze een geschikte ondergrond vinden, zich ook kunnen vestigen.

Platte oesters hebben het niet onder de markt. Om zich te vestigen is een geschikte – harde – ondergrond cruciaal. De larven stellen nogal speciale eisen. Er is veel geschreven over de ideale ondergrond voor de vestiging van oesterlarven. Die moet vooral schoon zijn: als de ondergrond te slibbig is, dan kunnen de larven zich niet vestigen en al helemaal niet als de ruimte al bezet is door andere organismen die zelf ongeschikt zijn voor de vestiging van oesterlarven. Dat is dikwijls het geval omdat iedere vrijgekomen oppervlak in zee vrijwel meteen ingenomen wordt. De groeirand van soortgenoten blijkt een prima ondergrond te zijn: vandaar de clusters van Platte oesters die je kunt vinden. Verschillende van die clusters dicht bij elkaar vormen dan samen een oesterbank of rif.

In de praktijk kan elk oppervlak in aanmerking komen voor de vestiging, als dat maar min of meer glad en schoon is: keien, hout, metaal. De boei vormde in dat opzicht een ideale ondergrond: nog niet lang uitgelegd, bood ze een schoon oppervlak dat op het goede moment beschikbaar was. In de natuur blijken vooral schelpen erg geschikt als ondergrond. In het verleden gebruikten commerciële oesterkwekerijen bijvoorbeeld lege mosselschelpen of kokkels om oesterlarven op te vangen. In sommige gevallen kan je daar nog sporen van zien aan Platte oesters die je in de handel koopt of op aangespoelde kleppen.

De rol van de Amerikaanse Zwaardschede

En dan komt de Amerikaanse zwaardschede in het vizier. Sedert zijn introductie – bij ons pas voor het eerst waargenomen in 1987, in de Noordzee, in de Duitse Bocht in 1979 (Kerckhof en Dumoulin, 1987; Von Cosel et al., 1982) is die heel snel en in de hele zuidelijk Noordzee uitgegroeid tot een van de algemeenste soorten in de kustzone waar ze tegenwoordig uitgebreide populaties vormt. En die sterven natuurlijk af, na stormen massaal. De Amerikaanse zwaardschede heeft een grote, stevige schelp die lang na de dood van het dier kan blijven bestaan, zelfs als doublet: enerzijds in situ in de bodem - dan steken ze daar half uit - maar ze spoelen natuurlijk ook uit. Gigantische hoeveelheden lege schelpen belanden niet alleen op onze stranden maar blijven daarnaast op bepaalde plaatsen in grote hoeveelheden samengespoeld op de zeebodem liggen. De kust vissers klagen soms over netten vol met die *vuiligheid*.

Al die samengespoelde lege schelpen, vooral van de Amerikaanse zwaardschede, gemengd met andere grote schelpen zoals tapijtschelpen, otterschelpen, strandschelpen etc., vormen een prima hard substraat waar veel soorten dankbaar gebruik van maken om zich op te vestigen. Ondertussen vinden we op de stranden van de Westkust veel schelpen begroeid met Muiltjes, Driekantige kalkokerwormen, zeepokken, mosdiertjes en natuurlijk ook Japanse oesters (foto). En nu dus ook Platte oesters. Aggregaties van samengespoelde lege schelpen – in het Engels bekend als shell hash - vormen een ondergewaardeerd natuurlijk hard substraat naast de ondertussen betere bekende en onderzochte keienvelden, een substraat dat kennelijk voor onze kust aan omvang en belang toeneemt.

De drie aangetroffen Platte oesters waren alle jong, hoogstens een jaar oud. Het levende exemplaar van De Panne moet zich afgelopen zomer (2018) gevestigd hebben, de twee andere in 2017. Dat wijst erop dat in 2 opeenvolgende jaren vestiging plaatsvond. Deze waarnemingen, samen met die vermeld in Kerckhof et al. (2017) tonen aan dat er een regelmatige aanvoer is van Platte oesterlarven, vermoedelijk afkomstig uit het oostelijke Kanaal waar nog enkele kleine relict-populaties voorkomen. Als ze een geschikte ondergrond vinden om zich te vestigen, dan gebeurt dat ook voor onze kust. Lege schelpen van Amerikaanse zwaardscheden, in grote aantallen beschikbaar, vormen zo'n ondergrond.

Is de Platte oester aan een – voorzichtig – herstel bezig? Laat het ons hopen.

Summary

The author reports recent findings of the indigenous Flat oyster *Ostrea edulis*, cast ashore on Belgian beaches, at De Panne (December 2017, January 2019) and Koksijde (March 2018). All 3 juvenile specimens were found attached to an empty shell of the American jack knife clam *Ensis directus*. Empty shells of *Ensis directus* can subsist over a long time

and mixed with other large shells and shell fragments they form a natural hard substratum, suitable for the establishment of a variety of typical species, including native oysters *Ostrea edulis* - although the introduced *Crassostrea gigas* remains far more abundant. The apparently increasing subtidal availability of this kind of shell hash can thus provide an additional opportunity for larvae of *Ostrea edulis* to settle and survive.

Referentielijst:

- HOUZIAUX J-S, KERCKHOF F, DEGRENDELE K, ROCHE M & NORRO A (2008) The Hinder banks: yet an important area for the Belgian marine biodiversity? Belgian Science Policy, Brussels, Belgium, 248 pp.
- KERCKHOF F, COOLEN JWP, RUMES B, DEGRAER S (2018) Recent findings of wild European flat oysters *Ostrea edulis* (Linnaeus, 1758) in Belgian and Dutch offshore waters: new perspectives for offshore oyster reef restoration in the southern North Sea. Belgian Journal of Zoology 148(1): 13-24.
- KERCKHOF F AND DUMOULIN E (1987) Eerste vondsten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (Conrad, 1843) langs de Belgische kust. De Strandvlo 7(2): 51-52
- RAPPÉ G. (2008). De Zee van Toen: Een historisch-ecologische verkenning van de zuidelijke Noordzee (1930–1980), uit de mond van Vlaamse vissers. Provincie West-Vlaanderen, Brugge, Belgium, 463 pp.
- VON COSEL R, DÖRJES J, MÜHLENHARDT-SIEGEL U (1982) Die amerikanische Schwertmuschel *Ensis directus* (Conrad) in der Deutschen Bucht: I. Zoogeographie und Taxonomie im Vergleich mit den einheimischen Schwertmuschel-Arten. Senckenbergiana Maritima. 14(3-4): 147-173

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**